

LABTICĪGĀ IEGUVĒJA UN PUBLISKĀS TICAMĪBAS PRINCIPU MIJIEDARBĪBA

Andrejs Černogajevs,

*Latvija, Baltijas Starptautiskā akadēmija, Daugavpils filiāle,
Profesionālā maģistra studiju programma “Privāttiesības”
Zinātniskais vadītājs: Dr.iur., Elīna Stankeviča*

Raksts sniedz ieskatu pašreizējā normatīvo tiesību aktu regulējumā par labticīgā ieguvēja un publiskās ticamības principu mijiedarbību un norāda uz tā problemātiku. Raksta mērķis ir izpētīt un analizēt esošo tiesisko regulējumu un tā interpretācijas, tiesu prakses atziņas saistībā ar labticīgā ieguvēja statusa atzīšanu un šī institūta ietekmi uz civiltiesisko apgrozību. Pētījuma rezultātā autors sniedz priekšlikumus taisnīgākai materiālo tiesību normu piemērošanai.

Atslēgvārdi: Labticīgs ieguvējs, Civillikums, civiltiesiskā apgrozība, labticības prezumpcija, īpašums.

The article provides an insight on the current regulation on the interaction between the bona fide (in good faith) acquirer and the principles of public credibility and points out the problem-issues to its problems. The aim of the research is to evaluate and analyse the legal regulation and its interpretations, the judicial practice of the acquirer in good faith, also the influence of the good faith acquirer to the circulation of private law. In the conclusion of the research, the author makes suggestions for more suitable application of acquirer in good faith, and of substantive law.

Keywords: Acquirer in good faith, the Civil law, the circulation of private law, presumption of good faith, the property.

Labticīga ieguvēja aizsardzībai ir nozīmīga loma civiltiesiskās apgrozības stabilitātes nodrošināšanai. Jebkura darījuma dalībniekiem ir būtiski paļauties, ka prognozējamās sekas iestāsies un iegūtās tiesības tiks pienācīgi un tiesiski aizsargātas. Labticīga ieguvēja definējuma un jēdziena izpratne, kā arī pareizas piemērošanas nepieciešamība izpaužas strīda situācijās, kur viens strīda subjekts ir lietas īpašnieks, bet otrs – labticīgs ieguvējs. Šādā situācijā pastāv konflikts par īpašumtiesību piederību un ir nepieciešams atrast tiesisko līdzsvaru starp civiltiesiskās apgrozības stabilitāti, īpašumtiesību aizsardzību, tiesisko paļāvību,

tiesisko noteiktību un citiem svarīgiem civiltiesību principiem. Šādās strīda situācijās viennozīmīgi nosvērties par labu īpašumtiesību aizsardzībai vai par labu labticīgajam ieguvējam nebūtu pareizi. Raksta mērķis ir izpētīt un analizēt esošo tiesisko regulējumu un tā interpretācijas, tiesu prakses atziņas saistībā ar labticīgā ieguvēja statusa atzīšanu un šī institūta ietekmi uz civiltiesisko apgrozību.

Latvijas Civillikuma 927.panta pirmā daļa nosaka, ka „Īpašums ir pilnīgas varas tiesība pār lietu[..]” [2]. Īpašuma tiesībai kā lietu tiesībām ir absolūts spēks, kas izpaužas arī kā lietas īpašnieka tiesības atprasīt savu lietu no jebkuras trešās personas. Tomēr, lai trešās personas ievērotu tiesiskās rīcības robežas, apzinoties, kas ir lietas īpašnieks, trešajām personām jābūt informētām par īpašuma piederību. Šāda informētība tiek panākta ar publicitātes līdzekli, kam ir spēks attiecībā pret ikvienu personu un kas liecinātu par īpašuma piederību konkrētam subjektam.

Attiecībā uz kustamām lietām par šādu publicitātes līdzekli īpašuma tiesību prezumēšanai kalpo lietas valdījums, jo uzskatāms, ka tā persona, kuras valdījumā attiecīgā kustama lieta atrodas, arī ir šīs lietas īpašnieks, ko pierāda arī Civillikuma 876.pants, paredzot, ka: *“lietas valdījums ir īpašuma tiesībai atbilstoša faktiskā vara par lietu. Tas pastāv, kad ķermeniska lieta faktiski atrodas kādas personas pilnīgā varā un kad pie tam šī persona izrāda gribu rīkoties ar lietu līdzīgi īpašniekam”* [2]. Nepārprotami, par publicitātes līdzekli īpašuma tiesībai uz kustamu lietu kalpo arī publiskie reģistri [4,226], piemēram, Ceļu satiksmes drošības direkcijas transportlīdzekļu reģistrs [1, 10.-14.1.p.], Latvijas Kuģu reģistrs [3, 15.-16.p.], Civilās aviācijas gaisa kuģu reģistrs [12, 7-13.p.], Uzņēmumu reģistra pārziņā esošie reģistri [13], piemēram, Komercreģistrs, kurā tiek reģistrēti komersantu dibinātāji/dalībnieki reģistrs [5, 187.p.].

Attiecībā uz nekustamu lietu par publicitātes līdzekli īpašuma tiesību prezumēšanai kalpo ieraksts zemesgrāmatā (korroborācija), atbilstoši Civillikuma 993.panta pirmajai daļai [2]. Īpašuma tiesības nostiprinājums zemesgrāmatā leģitimē attiecīgo personu kā īpašnieku, kurš ir tiesīgs rīkoties ar lietu [10,9.1.§.]. *“Korroborācijas sekas ir lietu tiesības piešķiršana ieguvējam, tā kā minētā korroborācija šajā ziņā pilnīgi nodrošina dalībniekus, kaut arī tā būtu notikusi nepareizi,*

jo par kļūdām atbild vienīgi zemesgrāmatu nodaļa. Darījuma iekšējos trūkumus korroborācija nenovērš, un akts, kas nav spēkā pēc sava satura, neiegūst ar to nekādu spēku. Tāpat arī korroborācija nevar aizskart jau agrāk zemesgrāmatās ierakstītās trešo personu tiesības”[14]. Līdz ar ko secināms, ka ierakstīšanai zemesgrāmatā mēdz būt arī konstitutīvs jeb tiesību nodibinošs spēks. Bet kopumā norādāms, ka par nekustamas lietas īpašnieku uzskatāms tas, kurš par tādu ierakstīts zemesgrāmatā.

Aprakstītās prezumpcijas par lietas īpašnieku tiek izmantotas, lai nodrošinātu privāttiesiskās apgrozības stabilitāti. Tādējādi gan valdījums, gan īpašuma tiesības nostiprinājums zemesgrāmatā leģitimē attiecīgo personu kā īpašnieku, kurš ir tiesīgs rīkoties ar lietu [6]. Pastiprinot minēto prezumpciju darbību un spēku attiecībā uz publiskiem reģistriem, piemēram, zemesgrāmatu ierakstiem, pasludināta publiskā ticamība. Arī attiecībā uz labticīga ieguvēja statusa baudīšanu gadījumā, ja darījuma objekts ir nekustamais īpašums, viens no priekšnoteikumiem ir šī ieguvēja tiesību reģistrēšana zemesgrāmatā. Ar šī ieraksta izdarīšanas brīdi, ieguvējam pilnā apjomā pāriet gan īpašumtiesības uz nekustamo īpašumu (Civillikuma 994.panta kontekstā), gan šīs īpašumtiesības tiek papildus aizsargātas ar publiskās ticamības principu, jo: „[...] *zemesgrāmatas kalpo arī kā svarīgs līdzeklis privāttiesiskās apgrozības stabilitātes nodrošināšanai un labticīgu trešo personu aizsardzībai*”[4, 236-237].

Kaut arī Civillikuma 994.pants konkrēti nosaka, ka personas īpašumtiesības apliecina ieraksts zemesgrāmatā, kam ir publiskās ticamības spēks, jau Civillikuma piemērošanas sākumposmā prof. Vasilijš Sinaiskis bija norādījis uz šādu aspektu: „*Tiesu praksē vairākkārt uzsvērtā ideja, ka CL 994. panta pirmā daļa, kas nosaka, ka par nekustamā īpašuma īpašnieku atzīstams tikai tas, kas par tādu ierakstīts zemesgrāmatā, ir piemērojama tikai attiecībā uz tādām trešajām personām, kuras bijušas labā ticībā*” [15,22]. Arī mūsdienu tiesībzinātnieki, piemēram, dr. iur. Erlens Kalniņš uzsver, ka: „[...] *neattiecas uz tādu netiesīgās personas īpašuma vai citas lietu tiesības nostiprinājumu zemesgrāmatā, kura objekts ir noziedzīga nodarījuma ceļā iegūta nekustama lieta (analoģija ar CL 1003.p. noteikumiem, kas izslēdz iespēju ar ieilgumu iegūt īpašuma tiesību uz šādu lietu)*”[4, 257]. Arī Augstākā tiesa savā praksē vairākkārt bija atzinusi, ka: „*Pastāvot*

īpašuma labticīgas iegūšanas priekšnoteikumiem, tiesiskais īpašnieks nav tiesīgs atprasīt lietu no labticīga ieguvēja. [...] gadījumā, ja nekustamais īpašums iegūts noziedzīgā ceļā, tad ne noziedzīgā nodarījuma izdarītājs, ne arī trešās personas, kas atvasina savas tiesības no viņa, neatkarīgi no labticības, nevar paturēt lietu un īpašums vindicējams par labu tā tiesiskajam īpašniekam”[7;8;9;11] Tomēr, šādiem secinājumiem un apgalvojumiem nav piekritis Dr.habil.iur. Kalvis Torgāns, kas stingri pieturas pie zemesgrāmatu publiskās ticamības principa un viennozīmīgi uzsver, ka īpašnieks ir tas, kas ir reģistrēts zemesgrāmatā, nevērtējot uz kāda pamata šis nostiprinājums ir veikts, norādot arī, ka *“prettiesiski civiltiesiski darījumi vai prettiesiski administratīvi akti un pat noziegums nav pamats, lai atteiktos no zemesgrāmatu ierakstu publiskās ticamības principa. Tāpēc ar brīdi, kad zemesgrāmatās ierakstīts jauns īpašnieks, agrākais nav saucams par «īsto īpašnieku» vai tiesīgo valdītāju”[16]*, šādu uzskatu atbalstījusi arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2012. gada spriedumā lietā Nr.257/2012, norādot uz sekojošo: *„[...], attiecībā pret trešajām personām ieraksts zemesgrāmatā ir saistošs neatkarīgi no tā satura atbilstības patiesajam tiesisko attiecību raksturam, tādēļ iestājas Civillikuma 994.panta rezultāts – ieguvējam jāatzīst par spēkā esošu ar šo nekustamo īpašumu saistītā tās personas darbība, kura pēc zemesgrāmatām apzīmēta par šā īpašumaīpašnieku.”[10,9.4.§]*. Raksta autors norāda, ka šādam secinājumam un viedoklim nevar piekrist, jo tiesiskā apziņa neļauj uzskatīt, ka prettiesiska darījuma vai noziedzīga nodarījuma rezultātā radītās sekas būtu jāaizsargā ar nepagāžamu principu, kas ir spēkā pret jebkuru trešo personu, balstoties uz publiskās ticamības principu.

Apkopojot augstāk minēto, autors secina, ka ir nepieciešamas izmaiņas Civillikuma 994.pantā, ietverot nosacījumu, kas norādītu uz nekustamā īpašuma īpašnieku, papildus norādot uz īpašnieka labticību. Šāds papildinājums būtiski iespaidotu publiskās ticamības principa tvērumu un radītu pamatu apšaubīt ieguvēja tiesisko statusu gadījumos, kad šādām šaubām būtu pietiekošs pamats. Tas kopumā liktu veikt vairākas pārbaudes tiem darījuma dalībniekiem, kas veic jebkādas darbības ar nekustamajiem īpašumiem. Zinātniskajā literatūrā pausts viedoklis, ka labticīga trešā persona drīkst uzticēties tam, ka zemesgrāmatā nostiprinātā

īpašuma tiesība vai cita lietu tiesība patiesi pastāv un pieder tai personai, kura ierakstīta zemesgrāmatā kā tiesīgā persona (t.s. zemesgrāmatu pozitīvais spēks) [4,223]. Šis pats princips darbojas arī pretējā spēkā, ka pastāv prezumpcija, ka ikvienam ir zināms zemesgrāmatas ieraksta spēks, kā arī ieguvēja labticību neietekmē tas, vai ieguvējs ir iepazinies ar zemesgrāmatā korroborēto informāciju, vai nav [4,223]. Šajā situācijā nepieciešams izvērtēt, kā intereses aizsargāt ir būtiskāk un kā panākt vienlīdzīgu risinājumu, lai maksimāli tiktu ierobežots jebkāds aizskārums. Līdz ar ko, balstoties uz veikto pētījumu, autors ierosina papildināt Civillikuma 994.panta pirmo daļu, ietverot nosacījumu, kas norādītu uz nekustamā īpašuma īpašnieku, papildus norādot uz īpašnieka labticību, izsakot to šādā redakcijā: „Par nekustama īpašuma īpašnieku atzīstams tikai tas, kas par tādu ierakstīts zemesgrāmatās un atzīstams par labticīgu.”

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN CITU AVOTU SARAKSTS

1. Ceļu satiksmes likums: Latvijas Republikas likums. Pieņemts: 01.10.1997. Stājas spēkā: 04.11.1997. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 274/276 (989/991), 21.10.1997.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 22, 27.11.1997. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=45467>.
2. Civillikums: Latvijas Republikas likums. Pieņemts: 28.01.1937. Atjaunots spēkā: 01.09.1992. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 1937.gada 26.februāris, Nr.46. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418>.
3. Jūras kodekss: Latvijas Republikas likums. Pieņemts: 29.05.2003. Stājas spēkā: 01.08.2003. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 91 (2856), 18.06.2003.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 14, 24.07.2003. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=76358>.
4. Kalniņš E. Lauļāto manta lauļāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
5. Komerclikums: Latvijas Republikas likums. Pieņemts: 13.04.2000. Stājas spēkā: 01.01.2002. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 158/160 (2069/2071), 04.05.2000.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 01.06.2000. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=5490>.
6. Konceptija par Civillikuma lietu tiesību daļas modernizāciju (informatīvā daļa). URL: https://www.vzd.gov.lv/files/konceptija_par_civillikuma_lietu_doc.

7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009. gada 23. septembra spriedumu lietā Nr. SKC-160/2009.
8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009. gada 28. janvāra spriedumu lietā Nr. SKC-2/2009.
9. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2010. gada 21. aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-105/2010.
10. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 25.aprīļa spriedumi lietā Nr. SKC-257/2012 .
11. Laviņš A., Atsevišķās domas Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 12.maija spriedumam lietā Nr. SKC-11.
12. Par aviāciju: Latvijas Republikas likums. Pieņemts: 05.10.1994.Stājas spēkā: 03.11.1994. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 123 (254), 20.10.1994. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=57659>.
13. Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru: Latvijas Republikas likums. Pieņemts: 20.11.1990.Stājas spēkā: 01.12.1990. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 49, 06.12.1990.; Diena, 3, 01.12.1990. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=72847>. Skatīts: 05.05.2019.
14. Rozenfelds J. “Tiesu prakse lietu tiesību jomā”, Jurista Vārds Nr. 43/638, 2010. gada 26.oktobrī.
15. Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības, Rīga, 1940.
16. Torgāns K., “Prettiesiski iegūta īpašuma tālākpārdošanas sekas”, referāts Augstākās tiesas Senāta un tiesu palātu 15 gadu darbībai veltītā starptautiskā konferencē 2010. gada 15. oktobrī Latvijas Universitātes Lielajā aulā, Jurista Vārds, Nr.49 (644), 2010.gada 07.decembrī.

CLASSIFICATION OF CONTRACTS USED IN THE WHOLESALE MARKET

Krolevetskiy Kyryl

*Attorney, Executive Partner; “Krolevetskiy & Partners”,
kirill.krolevetskiy@gmail.com*

У науковій доповіді досліджено різні форми та види договорів, що застосовуються на ринку оптової торгівлі, проаналізовано природу факторів, що лежать в основі класифікації такого роду договорів. Автором ґрунтовно опрацьовано доктринальні та нормативні джерела й запропо-